Skarsdalen & Skarsdalsbergen

Välkommen till Skarsdalen och Skarsdalsbergen

Den gamla grova granskogen i naturreservatet Skarsdalen ligger som en grön hemlighetsfull värld helt gömd inne i det större reservatet Skarsdalsbergen. För att nå fram till de skyddade områdena får man traska en bra bit där bäckar porlar tvärs över stigen och där trädrötterna visar sig som slingrande ormar. Reservatens dramatiska landskap med otillgängligt branta bergväggar, stenblock och klippöverhäng ger en spännande känsla av vildmark. Högsta punkten Egersknatten reser sig 262 meter över havet. På toppen tronar ett stort gravröse från bronsåldern och härifrån har man vid klart väder en milsvid utsikt över sjön Lelången.

Terrängen i området är starkt kuperad och om man vill ta sig fram utanför stigarna får man bereda sig på ett riktigt vildmarksäventyr! Man får klättra uppför branter, kliva i knähögt ris, klänga nerför stup och ta sig förbi vattenblänk i små tjärnar. I bärtider kan man stoppa munnen full av lingon och blåbär och kanske fylla korgen med svamp.

I rasbranterna kan man hitta intressanta växter som blodnäva, doftande kungsmynta, bergjohannesört och vit fetknopp. Det finns gott om lavar och mossor och många arter visar på att skogen är gammal och har höga naturvärden. Den mäktigaste av bergens alla raviner och dalgångar är Skarsdalen. Trolldruva, vippärt, underviol och dvärghäxört är några av de växter som behöver mer näring och som trivs i skuggan under de gamla granarna.

Mytiskt skogsväsen

Skarsdalen kan ståta med den säregna och sällsynta skogsfrun, *Epipogium aphyllum*. Den mystiska orkidén blommar bara sporadiskt och lever däremellan ett dolt underjordiskt liv. Skogsfrun är en saprofyt, det vill säga den livnär sig av förmultnande växtdelar. Den saknar klorofyll och måste leva tillsammans med en svamp.

På den fuktiga mossan i Skarsdalen kryper den skira linnean, *Linnaea borealis*. Växten var blomsterkungen Carl von Linnés favoritblomma och fick därför namn efter honom.

Trolltyg

Den trolska naturen ger näring åt skrönor och legender. En drake som bara är ute och rör på sig vid nymåne vaktar sin skatt i Skarsdalen, i sjön simmar trollgäddor och i Skarsdalsgrottan höll man sig gömd i tider av fejd. Sant är att kvinnor och barn stod uppe på Skarsdalsberget under nödåret 1868 för att se den mat som kom med båt från Amerika på den nyöppnade Dalslands kanal. Männen fanns redan vid slutstationen för att ta emot den välkomna spannmålen. Idag har skogen vuxit sig så hög att man från bergstoppen inte alls kan se vattnet.

Skogsfru
Epipogium aphyllum

Gröngöling
Picus viridis

Fotspår och andra ledtrådar

I det vildmarksliknande området finns ett rikt djurliv. Älg, rådjur, mård, räv och skogsfåglar som orre, tjäder och järpe är kanske inte alltid så lätta att få syn på. De lämnar ändå synliga tecken på sin närvaro i form av klövspår och tassavtryck, illa tilltygade träd och buskar efter hjortdjurens fejningar och tappade fågelfjädrar. Också spillningen avslöjar vilket djur som har varit före dig på platsen!

Gröngölingens, *Picus viridis*, ryggfärg avslöjar att den ofta söker föda på marken där den plockar myror. Andra hackspettar som spillkråka, större hackspett och tretåig hackspett hackar hål i trädstammarna för att med sina långa klibbiga tungor komma åt vedlevande insekter.

Älg
Alces alces

Tjäder
Tetrao urogallus

Rådjur
Capreolus capreolus

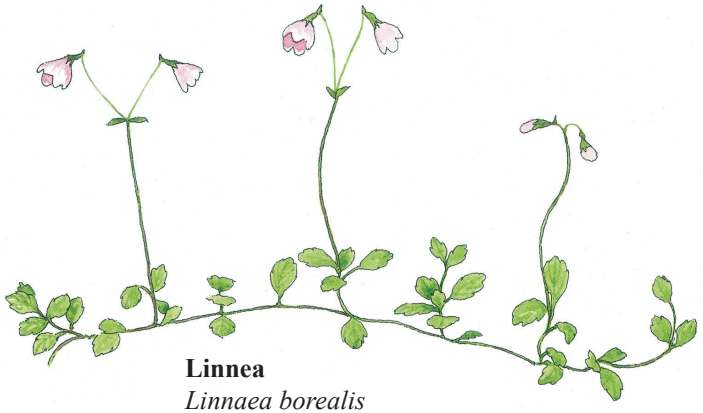

Linnea
Linnaea borealis

Att människor har rört sig i området visar inte bara bronsåldersröset på Egersknatten. I området finns ytterligare ett par rösen och stensättningar. Väster om Stora Röfjällstjärn ligger resterna efter ett torp som var bebott fram till början av 1900-talet. Man bedrev tidigare skogsbruk mest i form av så kallad plock-huggning och långsamt växande tallar på Skarsdals-berget kunde ge fönstervirke av hög kvalitet.

Boskap fick gå och beta ända ner till sjökanten i dalen och gav kanske upphov till lokala namn som Hästesten eller Hästeklinta och Maremyrane. Man kan gissa att en märr – mar – gick ner sig vid vintertransport av virke eller att en häst hamnade i Lelången vid klippan som skjuter ut i sjön. Om man närmar sig området från sjösidan kan man ännu se att berget på ett ställe är ljusare än omgivningen. Vid tjällossningen en vår på 1930-talet brakade en massa berg ner i vattnet. Det kom först ett par kraftiga smällar innan stenblocken rasade.

Reservatsgräns
Reservatsgräns
Stig
Väg
Informationsskylt
Utsiktsplats
Egersknatte-
tjärnet
Holmetjärnsåsen
Egersknatten
Holmetjärnet
Ekorretjärnet
Skarsdalsbergens
naturreservat
Kvarnetjärnet
Lelång
Skarsdals-
berget
Skarsdalens
naturreservat
Skarsdals-
tjärnet
Lysetjärnet
Fågelskydds-
område
Tillträdesförbud
1/4-31/7
Fångstgrop
Skarsdalen
Fångstgrop
Kvarnviken
N
0 100 200 400 600 meter

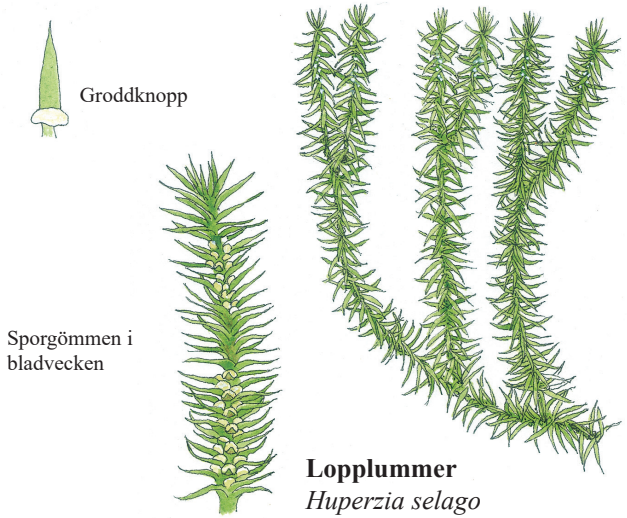

Lopplummer
Huperzia selago

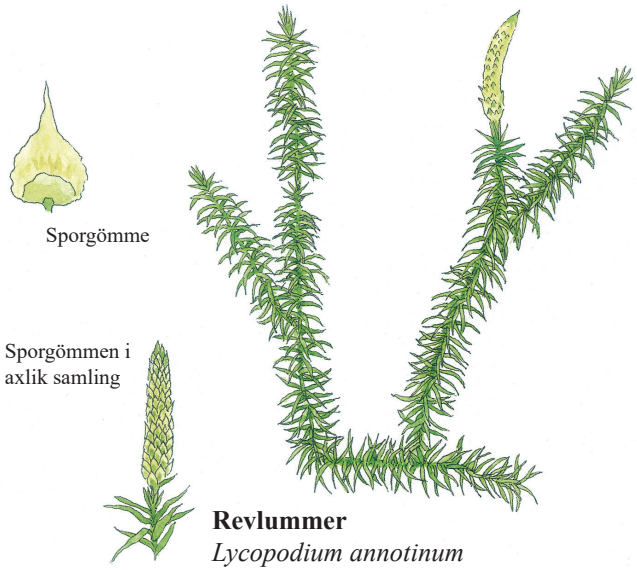

Revlummer
Lycopodium annotinum

Lusgräs och kärringkrut

Lopplummer, *Huperzia selago*, kallades förr för luslummer eller lusgräs och den användes för att få bort ohyra från boskapen. Groddknopparna som liknar loppor och som hoppar iväg vid beröring kan också ha gett växten sitt namn. Revlummerns, *Lycopodium annotinum*, sporer, så kallad nikt, var tidigare en apoteksvara. Man samlade in det svavelgula pulvret och använde som sårpulver eller rullade piller i för att de inte skulle klibba ihop.

Nikt har också kommit till användning vid teatern. Det fräser och flammar upp vid antändning och kunde skapa illusion av fyrverkerier och blixtar och fick då heta kärringkrut.

I Skarsdalens gröna dunkel trivs även många andra kryptogamer, det vill säga sporväxter. Vågig sidenmossa, *Plagiothecium undulatum*, är en stor mossa som bildar mattor. Bladens tvärsgående vågmönster är ett bra kännetecken. Bland de torra hällmarkernas lavar sticker här och där små bägare med lysande röda fruktkroppar upp. Flera *Cladonia*-arter har dessa uppstickande bildningar.

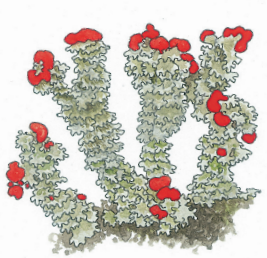

Cladonia sp.

Vågig sidenmossa
Plagiothecium undulatum

Så hittar Du hit

Naturreservaten ligger norr om Bengtsfors och norr om Norra Lund utmed väg 172. På vägens östra sida finns en omlastningsplats för virke och möjlighet att parkera. Härifrån leder en stig in i Skarsdalsbergens naturreservat.

Västkuststiftelsen
Naturvård & Friluftsliv

Länsstyrelsen
Västra Götaland

I samarbete med
Västra Götalandsregionen

Text: Ulla Åshede
Illustrationer: Kerstin Hagstrand-Velicu
Västkuststiftelsen 2017